

Een Europese blik op competenties

Wat bedoelen we precies met competenties?

Volgens Claire Cameron wordt de ontwikkeling van een beroep afgeremd door het gedetailleerd voorschrijven van de competenties. Competent zijn betekent volgens haar de mogelijkheid om kennis te vertalen in effectieve actie en daarbij rekening te houden met de sociale context en de gevolgen van die actie.

DOOR CLAIRE CAMERON - De term 'competentie' heeft de laatste jaren snel ingang gevonden in de Europese discussie over professionaliteit voor de beroepen voor jonge kinderen om te verwijzen naar alles wat wordt gedaan vanuit de praktijk, of naar de verantwoordelijkheid over een bepaald praktijkgericht handelen. Maar de term 'competentie' heeft op z'n minst twee betekenissen. De ene duidt op een specifieke bundeling van kennis, vaardigheden en attitudes binnen een professioneel domein. De andere verwijst naar een benadering van kennis en kennisontwikkeling binnen een afgebakend gebied. Daarnaast bestaan er ook 'op competenties gebaseerde' benaderingen waarbij personen zonder kwalificaties zich kunnen voorbereiden om in een bepaalde sector aan de slag te gaan.

Het idee van competentie staat ook centraal binnen de Europese hervormingen in het hoger onderwijs, die door het Bologna-akkoord van 1999 werden ingevoerd. Het akkoord stelde dat 'een Europa van Kennis' algemeen erkend wordt als een onvervangbaar instrument voor sociale en menselijke groei: een Europa dat zijn inwoners de nodige competenties biedt om de uitdagingen van het nieuwe millennium aan te gaan'.

Een mededeling van de Europese Commissie uit 2006 voegde daaraan toe dat 'universiteiten de mogelijkheden hebben om binnen de Lissabon-doelstellingen¹, Europa van de

essentiële vaardigheden en competenties te voorzien, die nodig zijn voor een succesvolle geglobaliseerde en kenniseconomie.'

Betwiste betekenissen

En Engels woordenboek omschrijft 'competentie' als 'de bevoegdheid en mogelijkheid om iets te doen': 'competent zijn' is 'voldoende vaardigheden, kennis, mogelijkheden of kwalificaties hebben'. Het gebruik van termen zoals 'voldoende' en 'adequaat' impliceert dat het niveau van kennis of vaardigheden dat men vereist om 'competent' te zijn, erg elementair is. Het gaat niet verder dan het formuleren van een aantal minimum doelstellingen. Vanuit deze visie impliceren competenties en op competenties gebaseerde kwalificaties dat een zekere standaard van gedragingen wordt ontwikkeld, waar elke beroepsbeoefenaar aan moet beantwoorden.

In een recent onderzoek naar de mogelijke introductie van een sociaal-pedagogische visievulling van professionaliteit in de beroepen voor jonge kinderen in Engeland, vroeg ik de deelnemers naar de betekenis die zij geven aan het begrip 'competentie'. De ondervraagden waren professionals die in voorzieningen voor jonge kinderen werkten, of in voorzieningen

voor mensen met specifieke zorgbehoeften en opleiders. Twee bevindingen sprongen eruit. Ten eerste waren de medewerkers ontevreden over de manier waarop 'competentie' werd gebruikt om de praktijk binnen voorzieningen voor jonge kinderen te beschrijven. Ten tweede interpreteerden deelnemers die een sociaal-pedagogische achtergrond hadden de term 'competentie' heel anders dan de collega's die deze achtergrond niet hadden.

Voor het grootste deel van de vijftig deelnemers verwees 'competentie' naar een 'maatstaf' voor de praktijk. Voor hen werd 'competentie' gelijkgeschakeld met 'geschikt' zijn voor het beroep, de taak 'veilig' uitvoeren en 'in staat zijn om vaardigheden, kennis en ervaring creatief en professioneel te benutten, om taken te vervullen binnen een aanvaardbaar niveau, en zo de verwachtingen van de opdrachtgever te vervullen'. Een respondent zei dat competent zijn 'aantonen is dat je in staat bent iets te doen. Zolang het niet omschreven is wat je moet doen is het niet mogelijk te bewijzen dat je competent bent'. Hij voegde eraan toe dat zonder concrete beschrijving van hoe je het werk moet uitvoeren, het werk onzichtbaar is. Anders gezegd: 'Als je kunt beschrijven wat je precies doet, ben je competent'.

Kwalificatiekader

Deze bevindingen sluiten aan bij een specifieke benadering van competentie in het Verenigd Koninkrijk. In de jaren tachtig leidde de hervorming van beroepskwalificaties tot een systeem van het erkennen van eerder verworven competenties voor zij die in de praktijk hun competentie konden bewijzen, door nationaal geformuleerde 'beroepsstandaarden' te halen. Het was de bedoeling om een systeem te ontwikkelen waarin opleidingen en kwalifi-

caties geïntegreerd werden. In Engeland, Wales en Noord-Ierland bestaat er voor het ogenblik een nationaal kwalificatiekader. Het kader bevat verschillende niveaus, van *Entry qualifications* (inloopkwalificaties) tot niveau 8 (doctoraalstudie). Ook binnen de professionele opleiding verwijzen de omschrijvingen van competentie naar dit kwalificatiekader van beroepsstandaarden en niveaus.

In 2008 nam het Europese Parlement het idee van een Europees kwalificatiekader over. Het Parlement baseert zich op het Britse model, met 'acht referentieniveaus die omschrijven wat de persoon in kwestie weet, begrijpt en kan uitvoeren, ongeacht waar de kwalificatie werd behaald'. Dit zijn de zogenaamde *learning outcomes* (leerresultaten). Net zoals in het Verenigd Koninkrijk was het de bedoeling van Europa om via dit Europees Kwalificatiekader van niveaus en welomschreven leerresultaten de opleidingen en trainingen beter af te stellen op noden van de arbeidsmarkt. Via de introductie van het Europees Kwalificatiekader wil het Europees Parlement ook de diploma's en kwalificaties binnen de EU-landen beter op elkaar afstemmen om de mobiliteit van de werknemers binnen de Unie aan te moedigen.

Gedeelde meningen

Een definitie van 'competentie' die telkens weer opduikt, is het in staat zijn om in de praktijk vastgelegde standaarden te behalen. Zijn alle pedagogische professionals het eens met deze invulling van het begrip competentie? Sommige deelnemers aan het onderzoek dat ik recent uitvoerde, waren pedagogische docenten uit Denemarken en Duitsland. Deze sociaal-pedagogen maakten geen gebruik van assessments van eerder verworven competenties op basis van beroepsstandaarden. Ze definieerden

competenties op een andere manier: 'Het is meer dan een vaardigheid'. Een Deense docent zei dat competent zijn 'een combinatie is van kennis en vaardigheid, die iemand in staat stelt om kennis op een beredeneerde manier om te zetten in concrete acties, rekening houdend met de sociale context en met de mogelijke implicaties van die acties'. Maar competent zijn gaat ook over zelfontwikkeling. Een tweede docent voegde eraan toe dat competent zijn, betekent: kunnen reflecteren over je eigen competentie en deze verder te ontwikkelen en ze met anderen te kunnen delen.' Competent zijn is 'kunnen communiceren, met verschillende doelgroepen zoals personeel, kinderen en ouders' en in staat zijn vanuit de praktijk nieuwe kennis, competenties en waarden te ontwikkelen, waardoor de professional een voortdurend persoonlijk en professioneel ontwikkelingsproces doormaakt.

Deze overwegingen van Duitse en Deense pedagogen over competentie verschillen sterk van deze van de Engelse professionals uit het onderzoek. De invulling van het begrip competentie door de Deense en Duitse sociaal-pedagogen sluit veel meer aan bij de besluiten van een OECD-project, dat competentie omschrijft als 'de mogelijkheid om aan complexe eisen in een specifieke context te voldoen[...] en dit impliceert het gebruik kunnen maken zowel van kennis, cognitieve en praktische vaardigheden, als van attitudes, emoties, waarden en motiveringen. Deze invulling van het begrip competentie gaat uit van een holistische benadering en heeft een heel andere betekenis dan 'vaardigheid'. [2] In dit OECD-project werd het begrip competentie breder ingevuld dan in het Verenigd Koninkrijk courant is. Dit project werd uitgevoerd door een interdisciplinair en internationaal panel, die competentie hebben ingevuld als het aanspreken van talenten van professionals in een sociale context.

Conclusies

Tot besluit kunnen we twee interpretaties van het begrip competentie onderscheiden. Een op competentie gebaseerde aanpak als een manier om via assessments de praktijk van een professional te meten aan de hand van vooraf vastgelegde beroepsstandaarden. De tweede invulling van het begrip competentie is een manier om vaardigheid en pedagogisch handelen te omschrijven, als de verantwoordelijkheid van de individuele professional, die als sociaal wezen geïntegreerd is in een bredere groep. De visie van het Verenigd Koninkrijk – waarbij competentie gezien wordt als maatstaf voor opleiding en werk – slijpelt langzaam door in het Europees kwalificatiekader. We kunnen stellen dat deze visie de ontwikkelingen binnen de professionaliteit van de beroepen voor jonge kinderen afremt, omdat het opleiding zo sterk verbindt aan één bepaalde gangbare pedagogische praktijk.

Een andere interpretatie van competentie vinden we terug in de analyse van het werk met jonge kinderen in verschillende Europese landen. Daar wordt de link gelegd tussen de persoonlijke en professionele ontwikkeling en de theoretische kennis binnen een beroep en het vermogen om die kennis in de pedagogische praktijk om te zetten. De visie van het Verenigd Koninkrijk kan tot een meer technische invulling van professionaliteit leiden, waarbij vooraf vastgelegde gedragingen centraal staan. De andere visie gaat uit van een reflectieve invulling van professionaliteit.

*Claire Cameron is senior researcher aan Thomas Coram Research Unit, Institute of Education University of London.
c.cameron@ioe.ac.uk*

[1] EUROPESE TEWERKSTELLINGSSTRATEGIE, DIE OP TERMIJN VOLLEDIGE TEWERKSTELLING VOOROPSTELT .

[2] WWW.PORTAL-STAT.ADMIN.CH/DESECO/DESECO_FINAL-REPORT_SUMMARY.PDF.